

ترجمه انگلیسی این مقاله نیز با عنوان:
An Analysis on the Factors Affecting the Creation of Event-Oriented
Urban Public Spaces Case Study: Central Part of Tehran (District 12)
در همین شماره مجله به چاپ رسیده است.

مقاله پژوهشی

تحلیل و مقایسه میزان رویدادمداری فضاهای عمومی شهری مورد مطالعه: منطقه ۱۲ شهر تهران

فاطمه صالحی معوا^۱، سید مهدی خاتمی^{۲*}، احسان رنجبر^۳

۱. گروه شهرسازی، دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۲. گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۳. استادیار طراحی شهری دانشگاه تربیت مدرس، تهران، پژوهشگر مهمان، دانشکده هنر، طراحی و معماری، دانشگاه آلتو، فنلاند.

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۱/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۰۷

چکیده

بیان مسئله: در تجربه‌های معاصر ارتقاء کیفیت فضاهای عمومی شهری با نگاه فرهنگ‌مینا، رویدادمداری، به‌عنوان یک راهبرد کلیدی، مطرح شده است. نگاه به پیشینه تحقیقات این حوزه نمایانگر آن است که ماهیت فضاهای عمومی شهری و عوامل سازنده آن‌ها در شکل‌گیری رویدادها کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. سؤالاتی همچون، چه عواملی بر رویدادمداری فضای شهری تأثیر می‌گذارد؟ و تأثیر گونه‌های مختلف فضای عمومی بر میزان رویدادمداری چگونه است؟ از جمله سؤالات کلیدی هستند که مطالعات پیشین پاسخ روشنی به آن‌ها نمی‌دهند.

هدف پژوهش: هدف این پژوهش، تبیین و تدوین معیارهای رویدادمداری فضاهای شهری و سپس سنجش و مقایسه میزان رویدادمداری انواع فضاهای شهری منطقه ۱۲ تهران است.

روش پژوهش: رویکرد روش‌شناسی در این مقاله، ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی است. در گام اول به‌منظور انتخاب موردهای مطالعه به‌عنوان مکان رویدادهای منطقه ۱۲، از ابزارهایی چون تحلیل محتوای اسناد، بازدیدهای میدانی و مصاحبه‌های عمیق با متخصصان استفاده شده است. سپس عوامل مؤثر بر رویدادمداری فضاهای عمومی شهری با مطالعه ادبیات جهانی شناسایی شده و در نهایت از طریق تهیه چک‌لیست‌ها و تحلیل آن در نرم‌افزار SOcNETV به سنجش و مقایسه میزان رویدادمدار بودن مکان-رویدادهای قلب تاریخی شهر تهران پرداخته شده است.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان می‌دهد از میان معیارهای مؤثر بر رویدادمداری، پنج معیار دسترسی، پیوستگی فضایی، تسهیلات فضایی، همه‌شمولی و امنیت بیشترین تأثیر بر شکل‌گیری و دوام رویدادها را دارند. همچنین از میان گونه‌های مختلف فضاهای عمومی، پیاده‌راه و بوستان در منطقه ۱۲ تهران میزان رویدادمداری بیشتری در مقایسه با دیگر گونه‌ها داشته‌اند.

واژگان کلیدی: رویداد، فضای عمومی، رویدادمداری، فضای شهری رویداد محور، منطقه ۱۲ تهران، بافت تاریخی تهران

مقدمه

رویدادها به‌عنوان عنصر متمایزکننده خود جهت جذب سرمایه و سرمایه‌گذار استفاده می‌کنند (Gordon, 2003, 195). امروزه تلاش‌های زیادی در جهت اتخاذ رویکردی جامع در مورد ارتباط شهر و رویدادها به‌منظور حرکت به سمت شهر رویدادمدار و نه صرفاً دارای رویداد انجام می‌شود. از جمله می‌توان به تهیه اسناد تخصصی رویداد با محوریت برنامه‌ریزی و مدیریت رویداد اشاره کرد. در این میان موفق‌ترین شهرها آن‌هایی هستند که از رویدادها به‌عنوان پلی بین فرهنگ محلی و جهانی و همچنین

امروزه رویدادمدار شدن شهرها به‌عنوان ابزاری برای توسعه زیرساخت‌های شهری، رشد اقتصادی، خوداتکایی شهری و ایجاد تصویر ذهنی مطلوب، مطرح شده است (Getz, 2017, 21). مطالعات متعدد نشان می‌دهد که شهرها به‌طور روزافزونی برای قرار گرفتن در لیست برنامه‌هایی همچون پایتخت‌های فرهنگی اروپا (ECOC^۱) و ماندن در رقابت‌های جهانی از

* نویسنده مسئول: s.khatami@modares.ac.ir، ۰۹۱۲۶۴۹۶۷۷۱

پیشینه پژوهش

مطالعات رویداد در جهان تاریخچه نسبتاً گسترده‌ای دارد. بررسی نقش رویدادها، ارائه سیاست‌ها برای خلق رویدادها، شاخص‌ها و ابزارهای مدیریت رویداد و تأثیرات اجتماعی رویدادها از نخستین تلاش‌های محققان است که در کتابی تحت عنوان «مدیریت و پایداری رویداد» گردآوری شده است (Raj & Musgrave, 2009). تا قبل از سال ۲۰۱۰ محققان کمتری به پیوند بین رویداد و ارتقای کیفیت فضای شهری پرداخته‌اند (Richards & Palmer, 2012, 3). تا اینکه پژوهش گرگ ریچاردز^۲ و رابرت پالمز^۳ در قالب کتاب «شهر رویدادمدار»، پنجره جدیدی را در مطالعات رویدادمداری باز کرد. در واقع پالمز و ریچاردز به بررسی سیاست‌هایی می‌پردازند که بتواند به کمک رویدادها شهرها و فضاهای شهری را پویاتر و قابل‌زیست‌تر کند. در این کتاب برای نخستین بار از رویدادها برای کمک به ایجاد مکان‌سازی استفاده شده است. علاوه بر موارد ذکر شده، این کتاب تجارب جهانی موفق را که در رقابت‌های بین‌المللی حضور دارند معرفی می‌کند و به بررسی انواع ابر رویدادها در شهر می‌پردازد. در سال ۲۰۱۵ هولمز^۴ و همکارانش معرفی جامعی از موضوعات وابسته به پایداری رویدادها از قبیل تأثیرات سیاست‌های محیطی، محرک‌های بازآفرینی و همچنین چگونگی ایجاد رویدادهای پایدار در فضای شهری انجام دادند. این کتاب برای خوانندگان خود بهترین شیوه و بهترین عملکرد رویدادها را از سطح محلی تا جشنواره‌های بین‌المللی ارائه می‌دهد (Holmes, Hughes, Mair & Carlsen, 2015). از دیگر مطالعات این حوزه می‌توان به مطالعات اندرو اسمیت^۵ در کتاب «رویدادها در شهر»، اشاره کرد. او در این کتاب به مطالعه فضاهای شهری به‌عنوان صحنه‌ای برای ایجاد رویدادها می‌پردازد. اسمیت معتقد است در سالیان اخیر، رویدادها از مکان‌های سنتی خارج شده و در فضاهای شهری جدید شکل می‌گیرند (Smith, 2015). از جدیدترین پژوهش‌های حوزه رویداد با نگاهی متفاوت می‌توان به تحقیق کلی مگیور^۶ اشاره کرد، او در پژوهش خود تحت عنوان، «بررسی نقش قدرت مقامات محلی در برنامه‌ریزی رویدادهای اقتصادی - اجتماعی» به ارزیابی دولت ایرلند به‌عنوان میزبان رویدادها می‌پردازد و نشان می‌دهد رویدادها در صورت عدم برنامه‌ریزی دولت‌ها و فقدان مدیریت، خسارت اقتصادی و اجتماعی جبران‌ناپذیری را می‌تواند بر جامعه تحمیل کند (Maguire, 2019, 8). مگیور در این پژوهش به طور جامع به تأثیرات منفی و زیان‌آور اقتصادی و اجتماعی رویدادها بر جوامع محلی می‌پردازد. در ایران نیز تحقیقات حوزه رویداد در سال‌های اخیر بیشتر از دیدگاه بازآفرینی شهری مورد بررسی قرار گرفته است. به عنوان نمونه می‌توان به پژوهش فلاح منشادی (۱۳۹۳) تحت عنوان «بازآفرینی فضاهای شهری با رویکرد رویدادمداری به‌منظور تقویت سرزندگی و ارتقاء کیفیت زیست‌پذیری (نمونه موردی محور شمالی-جنوبی شیراز دروازه قرآن تا شاه‌چراغ)» اشاره کرد. در یک پژوهش دیگر

فرهنگ سنتی و معاصر استفاده می‌کنند (صالحی معوا، ۱۳۹۸). علاوه بر این امروزه رقابت اقتصادی میان شهرها، بیش‌ازپیش جنبه فرهنگی پیدا کرده و فرهنگ به‌عنوان موتور توسعه اقتصادی و عاملی جهت ارائه تصویری نمادین از شهر در سازوکار جهانی اقتصاد مطرح گردیده است (شبانای و ایزدی، ۱۳۹۳، ۶۶). شهرهای ایران نیز با داشتن سابقه غنی فرهنگی می‌توانند از رویدادمداری به‌عنوان ابزاری کارا در راستای ارتقای سرزندگی شهر و کیفیت زندگی شهری بهره‌گیرند. از سوی دیگر، شهرهای ایران به دلیل برخورداری از فرهنگ و تاریخ غنی، بستر مناسبی را برای اجرای رویکردهای بازآفرینی فرهنگ محور فراهم می‌کنند (ابراهیمی قربانی، رنجبر و عندلیب، ۱۴۰۰). منطقه ۱۲ تهران به‌عنوان محدوده بافت تاریخی شهر تهران یکی از بهترین گزینه‌های رویدادمداری در شهر تهران و کشور ایران است. بخشی از عمیق‌ترین خاطره‌های جمعی، سنت‌ها و جشن‌های مناسبی در قلب تاریخی تهران از قدیم شکل گرفته‌اند. امروزه به‌علل مختلف از جمله خودرومداری شهر تهران و عدم درک عمیق مسئولین ذی‌ربط از اهمیت رویدادهای اجتماعی به‌عنوان یک سرمایه‌آرزش‌آفرین و لزوم رویدادمداری فضاهای شهری بسیاری از سرمایه‌های تاریخی و فرهنگی موجود در این منطقه مورد بی‌توجهی قرار گرفته است. در این راستا مطالعه و جستجو در تجربه‌های معاصر ایرانی در این حوزه می‌تواند در پیچه‌های جدیدی در چگونگی رویدادمداری در شهر ایرانی را بگشاید. تحلیل ادبیات موجود مرتبط با رویدادمداری نمایانگر آن است که عمده منابع به تأثیر رویدادها بر جنبه اجتماعی، کالبدی و اقتصادی مکان‌ها و مباحثی همچون مدیریت رویدادها پرداخته‌اند و تأثیر ویژگی‌های فضاهای عمومی شهری بر رویدادها کمتر مورد توجه بوده است (Van Aalst & Van Melik, 2012, 196). با توجه به اینکه صحنه برگزاری رویدادها فضاهای عمومی شهری هستند دو سؤال کلیدی زیر را می‌توان مطرح کرد که پاسخ روشنی از خلل بررسی منابع موجود برای آن‌ها یافت نمی‌شود:

- یک فضای عمومی رویدادمدار چه شاخصه‌های ویژه‌ای داشته و عوامل سازنده فضاهای عمومی شهری چگونه بر رویدادمدار ساختن فضاتأثیر می‌گذارند؟

- گونه‌های مختلف فضای شهری در شکل‌گیری رویداد چه نقشی دارند و آیا می‌توان گفت پارهای از گونه‌ها در جذب رویداد موفق‌ترند؟ طبیعتاً با توجه به بعد فرهنگی و زمینه‌ای رویداد، پاسخ به این سؤالات در هر بستر فرهنگی می‌تواند نتیجه‌ای متفاوت در برداشته باشد. در این پژوهش منطقه ۱۲ تهران به‌عنوان یکی از رویدادمدارترین مناطق شهر تهران جهت بررسی ارتباط فضاهای عمومی و رویدادمداری انتخاب شده است. این پژوهش تلاش می‌کند تا با بهره‌گیری از مباحث مطرح‌شده در ادبیات رویدادمداری و بر اساس بازدیدهای میدانی منظم در بازه زمانی ۲ ساله از منطقه مورد مطالعه و همچنین اسناد موجود ۹ مکان رویداد اصلی این منطقه در راستای پاسخ به پرسش‌های کلیدی گام بردارد.

این فضای رقابتی گسترش یافته است (Richards & Wilson, 2007). اهمیت رویدادها سبب شده است تا برخی شهرها مانند ملبورن در کشور استرالیا یا سنول در کشور کره جنوبی خود را شهرهای رویدادمدار معرفی کنند. بارسلون نیز یک نمونه موفق دیگر از یک شهر با فضاهای رویدادمدار است. این شهر به‌طور آگاهانه از فرصت برگزاری رویدادها برای کسب منافع مختلف و توسعه فضاهای شهری و ارتقای فرهنگ جامعه خود استفاده کرده است. در مجموع می‌توان گفت تحقق شهر رویدادمدار به چند عامل مهم بستگی دارد: ۱- فرهنگ (محتوی)، ۲- مکان (زمینه)، ۳- قدرت (رهبری، اراده سیاسی)، ۴- روابط (مشارکت و استقلال)، ۵- منابع (مالی و انسانی)، ۶- برنامه‌ریزی (چشم‌انداز بلندمدت، اهداف روشن) (صالحی معوا، ۱۳۹۸).

از میان عوامل شش‌گانه فوق، بعد مکان و زمینه کمتر مورد کاوش قرار گرفته که موضوع اصلی این نوشتار است. تحلیل منابع موجود نشان می‌دهد که ارتباط فضا و رویداد را به‌صورت دوطرفه می‌توان مورد بررسی قرار داد. ارتباط رویداد با فضا یک رابطه دوسویه است. به‌نحوی که در ابتدا این فضا است که رویداد را شکل می‌دهد و سپس رویداد بر فضا تأثیر می‌گذارد (Smith, 2015, 391). در ادامه این ارتباط متقابل مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

• تأثیرات فضا بر رویداد

تحقیقات موجود هر کدام به‌صورت پراکنده طیفی از کیفیت‌های فضای عمومی مؤثر بر رویدادمداری را معرفی می‌کنند. در مجموع پس از بررسی این تحقیقات می‌توان سه دسته معیارهای کالبدی، ادراکی و اجتماعی را شناسایی کرد.

الف) معیارهای کالبدی: از نگاه چاشمن^۷ دسترسی‌های آزاد و وجود زیرساخت‌های حمل‌ونقلی مناسب است که سبب ترغیب افراد برای شرکت در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی می‌شود. به‌طور کلی، زیرساخت‌های رویداد به دو دسته زیرساخت‌های عام و زیرساخت‌های خاص تقسیم‌بندی می‌شوند. زیرساخت‌های عام شامل حمل‌ونقل و دسترسی و همهٔ مواردی هستند که امنیت و سهولت دسترسی و روند کلی حرکت را تضمین می‌کنند (Busa et al., 2011, 27). در حالی که مواردی همچون امکانات رفاهی، فضاهای سبز و سایر موارد از این قبیل در زیرمجموعه زیرساخت‌های خاص جای می‌گیرند. یکی از مهم‌ترین علل انتخاب شهروندان برای شرکت در یک رویداد، دسترسی آسان داشتن به آن فضا است (Richards & Palmer, 2012, 78). نزدیکی به ایستگاه حمل‌ونقل عمومی و نیمه‌عمومی و یا مکان‌های پیاده‌مخبر پر مخاطب از ویژگی‌های مکان رویدادهای قوی است. از دیگر عوامل کالبدی تأثیرگذار بر کیفیت برگزاری رویداد، موقعیت مکان برگزاری رویداد در بافت شهری است (Smith, 2015, 25). پیوستگی فضاهای عمومی - که دارای سلسله مراتبی از حرکت و مکث باشند - نقش مهمی در ترغیب حضور افراد و شرکت در

در حوزه رویداد، افشار ساری اصلانی (۱۳۹۶) سعی در تبیین نقش رویداد در ارتقاء ابعاد اجتماعی و فرهنگی فضا و دستیابی به شاخص‌های مکان‌یابی و طراحی فضاهای رویدادمدار دارد. این پژوهش نهایتاً به تدوین راهنمای مکان‌یابی و طراحی فضاهای عمومی شهری مبتنی بر رویدادمداری می‌پردازد. علی‌رغم وجود مطالعاتی در حیطه فضاهای شهری رویدادمدار که به برخی از آنها اشاره شد، در مجموع می‌توان گفت اغلب پژوهش‌های حوزه رویدادمداری در راستای مدیریت رویداد، مسائل فرهنگی، نقش قدرت و کنترل منافع در رویدادها و مواردی از این دست انجام شده است. از طرف دیگر اسناد زیادی در جهت برنامه‌ریزی اجرای رویداد در کشورهای توسعه‌یافته به رشته تحریر درآمده است. در این میان عامل مهم فضای شهری و زمینه و تأثیر آن بر رویدادمداری که به حوزه مداخلات شهرسازی و طراحی شهری نزدیک‌تر است، کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

مبانی نظری

• شهر رویدادمدار

اصطلاح شهر رویدادمدار برای اولین بار توسط ریچاردز و پالمر در کتابی به همین نام مطرح شد. با این حال، برگزاری رویدادها فعالیت‌های جدید نیست، بلکه مطالعات تاریخی نشان می‌دهد که گرمی‌داشتن موقعیت‌های خاص و سفر برای شرکت در یک فستیوال، از گذشته‌های دور رواج داشته و با جنبه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و اقتصاد جوامع عجین شده است (Page & Connell, 2012, 1).

رویکرد شهر رویدادمدار، از رویدادها در جهت پشتیبانی هدفمند و پایدار از برنامه‌های بلندمدت توسعه شهری و توسعه فضاهای عمومی باهدف نهایی ارتقای کیفیت زندگی برای همگان استفاده می‌کند (صالحی معوا، ۱۳۹۸). نکته‌ای که باید به آن توجه کرد این است که صرف برگزاری رویدادها به معنای ایجاد رویدادمداری نیست. حرکت از سمت شهر دارای رویداد به سمت شهر رویدادمدار نیازمند اتخاذ رویکردی جامع در مورد ارتباط شهر و رویدادها برای بهینه‌کردن منافع برنامه‌ریزی رویدادها به‌مثابه یک کل است (Richards, 2015, 342). هر شهر در جهت تقویت رویدادمداری، به برنامه ترکیبی از رویدادها نیاز دارد که دربرگیرنده مجموعه‌ای از رویدادهای متنوع، برای گروه‌های هدف مختلف باشد و در مکان‌های طراحی‌شده در اوقات مختلف سال، به‌منظور تحقق مجموعه مشخصی از اهداف پیش‌بینی شود (Getz, 2017, 576). در نتیجه، برای چنین شهری، هدف صرفاً برگزاری رویداد نیست (Richards & Palmer, 2012, 4).

پدیده رویدادمداری ارتباط زیادی با افزایش رقابت میان شهرها برای جلب صاحبان سرمایه، مصرف‌کنندگان و سیاست‌گذاران دارد. در نتیجه افزایش ارتباطات جهانی و به‌هم‌پیوستگی اقتصاد جهانی

که جذابیت آن نه در آرامش و خلوت بلکه در حس سرزندگی افراد باشد (Richards & Palmer, 2012, 22). هویت فضا، دیگر عامل ادراکی تأثیرگذار بر رویدادمنداری است. ایجاد هویت در محیط باعث می‌شود که شخص به‌مرور زمان ارتباط نزدیکی با محیط برقرار کرده و در نهایت خود را متعلق به محیط و جزئی از آن بدانند. این هویت به‌واسطهٔ دو عامل ایجاد می‌شود؛ در ابتدا عناصر کالبدی و بصری محیط از جمله عناصر پدیداری که یک مکان را از مکان‌های دیگر متمایز می‌کنند و سپس مجموعه‌ای از عوامل ادراکی که شامل خاطره‌ها، احساسات و تجربیات شخص از مکان است (Getz, 2008, 430). این دو عامل سبب ایجاد تصویر ذهنی و به دنبال آن هویت مکانی می‌شود.

ج) معیارهای اجتماعی: رویدادمنداری از عوامل اجتماعی نیز تأثیر می‌پذیرد. فضای شهری ظرف و مکان بروز زندگی اجتماعی افراد جامعه است. مهم‌ترین عامل پایداری رویدادها مشارکت و تعاملات مردمی است، هرچه سطح مشارکت افراد در رویداد بالاتر باشد آن رویداد پایدارتر است، چراکه مردم خود دوباره عامل ایجاد رویداد در آینده می‌شوند (Holmes et al., 2015, 29). مشارکت شهری شهروندان را می‌توان به معنای حضور جدی و شرکت فعال، آگاهانه، ارادی، مؤثر و سازمان‌یافتهٔ عناصر جامعهٔ شهری (افراد، خانواده‌ها، گروه‌ها، نهادها و بخش‌های دولتی، عمومی و خصوصی) در فعالیتهای اجتماعی دانست (Smith, 2015, 28). یان گل^۱ در زمینهٔ فضاهای عمومی مطالعات زیادی انجام داده است. وی در سال ۱۹۸۷ حمایت از فعالیتهای اجتماعی متنوع را یکی از ملزومات دستیابی به فضاهای عمومی موفق دانسته و بهترین فرصت برای تعامل را یک فعالیت می‌داند (Gehl, 1987). تنوع فعالیت‌ها و تنوع فضایی از عواملی است که بر جاذبهٔ محیط می‌افزاید و امکان حضور هرچه بیشتر افراد در آن را افزایش می‌دهد. ارتقای فضاهای شهری به‌گونه‌ای که دربردارندهٔ گوناگونی و تنوع فعالیت‌ها - کالبدی لازم باشند، آن‌ها را پذیرای اقشار گوناگون کرده و در زمرهٔ فضاهای حضورپذیر و پرشور شهری قرار می‌دهد.

از جمله ویژگی‌های اصلی فضاهای شهری رویدادمندار، کنار هم قرار گرفتن گونه‌های مختلف فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی و ایجاد اختلاطی همگن از تمام گروه‌های جامعه است. وجه مردم‌سالارانهٔ مکان رویدادها از ویژگی‌های بارز یک رویداد مؤثر به شمار می‌رود (Richards & Palmer, 2012, 86). در این راستا کیفیت همه‌شمولی عرصه‌های همگانی شهر باید مورد توجه قرار گیرد. فضاهای همه‌شمول فضاهایی هستند که زمینهٔ لازم جهت حضورپذیری افراد مختلف با ویژگی‌های مختلف را از طریق فراهم‌سازی امکانات موردنیاز برای گروه‌های مختلف جامعه به‌ویژه سالمندان، معلولین، زنان و کودکان فراهم می‌کنند. در مجموع با اتکا به مباحث مطرح‌شده در این بخش، تأثیرگذاری فضا بر رویداد را می‌توان در سه دستهٔ معیارهای کالبدی، ادراکی و اجتماعی جای داد. معیارهای دسترسی، پیوستگی فضایی،

رویدادها در شهر و محلات شهری دارد. تجارب جهانی نشان داده است که موفق‌ترین فستیوال‌ها در ساختار اصلی شهر که دارای پیوستگی فضایی است، رخ داده است. معمولاً فضاهایی که در ساختار و اسکلت اصلی شهر قرار می‌گیرند و مکان‌های پررفت‌وآمدی هستند پتانسیل‌های بالایی برای ایجاد رویدادمنداری دارند. همچنین فضاهایی که بین دو فضای اصلی قرار می‌گیرند و خود مولد حرکت هستند، نقاط استراتژیک برای مکان رویدادها هستند. از نگاه آلفونزو^۲ تسهیلات فضایی به سهولت، آسودگی و رضایت اشخاص در بهره‌گیری از فضا کمک خواهد کرد. ساختمان‌ها و فضاهای طراحی‌شده با مقیاس انسانی، طراحی خوب، مواد و مصالح و از همه مهم‌تر امکانات رفاهی سبب ایجاد فضا برای پیاده‌روی و تعاملات اجتماعی می‌شود و از عوامل اصلی تعیین‌کنندهٔ استفاده از فضا است. رویدادمنداری به طرز قابل توجهی تحت تأثیر عناصر ارزشمند و تاریخی است. وجود بناهای تاریخی و ایجاد عناصر نمادین یکی از راهبردهای کالبدی شهرهای رویدادمندار برای ساخت تصویری متمایز از شهر و برندسازی است تا بتوانند برای خود مزیت رقابتی نسبت به دیگر شهرها ایجاد کنند. تحقیقات بر روی فضاهای شهری رویدادمندار نشان داده است که فضاهای تاریخی معمولاً انتخاب مناسبی برای برگزاری یک رویداد بوده‌اند (Richards & Palmer, 2012, 268). به‌طور کلی بافت‌های دارای عناصر تاریخی برای مردم جذاب‌اند و تمایل بیشتری برای حضور در فضا را ایجاد می‌کنند. عناصر تاریخی از یک‌طرف به‌واسطهٔ کشش بصری و غنای حسی و از طرف دیگر به‌واسطهٔ قدرتمندبودن حس هویت و حس تعلق عامل جمع‌شدن افراد کنار هم‌دیگر می‌شوند.

ب) معیارهای ادراکی: رویدادها علاوه بر کیفیت‌های کالبدی فضا از کیفیت‌های ادراکی نیز تأثیر می‌پذیرند. ایمنی و امنیت از ابتدایی‌ترین اصول در جهت دستیابی به فضای شهری مطلوب است تا شهروندان بدون هراس از هرگونه تهدید در محیط رویدادمندار حاضر شوند (Zakaria & Ujang, 2015, 642). به‌طور مشخص، امنیت در فضاهای عمومی یک شهر، یکی از ارکان اساسی دستیابی به فضای شهری سرزنده و پویاست که نمود آن را می‌توان در حضور فعال مردم در رویدادها و خلق فرهنگ تعاون و تعامل دانست. لازم به ذکر است ارتباط امنیت و رویداد یک رابطهٔ دوطرفه است بدین معنا که رویدادها خود سبب ایجاد امنیت نیز می‌شوند (Getz, 2008, 423).

از دیگر عوامل ادراکی تأثیرگذار، سرزندگی است. فضاهای شهری باید پویا و جذاب باشند تا بتوانند ساکنان بیشتری را به خود جذب کنند. پویا بودن مسیرها و فضاها از زوایای متفاوتی مانند پویایی بصری، پویایی کاربری‌ها و فعالیت‌ها مطرح می‌شوند (معینی، ۱۳۹۰). سرزندگی، یکی از مهم‌ترین کیفیت‌های فضای شهری خوب است که لازمهٔ اصلی مکان رویدادهاست. رویدادمنداری نیازمند فضاهایی است که همهٔ افراد بتوانند در آن جمع شوند به این معنی که نباید در اختیار گروهی خاص باشند. لازمهٔ این کار خلق فضاهایی است

با پروژه‌های مکان‌سازی فضاهای شهری است و در نتیجه اقتصاد فرهنگی که توسط رویدادها به وجود می‌آید، به پارادایم توسعه جدید (مکان‌سازی) کمک می‌کند (Richard & Palmer, 2012, 46). یکی از فرصت‌هایی که برگزاری رویدادها در اختیارمان می‌گذارد، بهبود فضاهای شهری از طریق سرمایه‌گذاری برای ساخت امکانات شهری جدید و بهبود زیرساخت‌های شهری و حذف مناطق متروکه و تبدیلشان به فضای شهری است (Smith, 2015, 34). نمایشگاه جهانی اکسپو ۲۰۱۰ یکی از نمونه‌های برجسته از پروژه‌های بازآفرینی رویدادمدار است که شامل بازیابی زمین‌های متروکه بود. در اواخر قرن نوزدهم م، نمایشگاه جهانی اکسپو ۲۰۱۰ تبدیل به رویداد بزرگی شد، به طوری که دیگر تنها جایگاه اختصاص داده شده به آن به میزان کافی فضای لازم برای برپایی آن را نداشت، بنابراین زمین‌های متروکه شهر مورد بازیابی قرار گرفت (ibid, 3).

ب) تأثیرات نرم: علاوه بر تأثیرات صلب رویدادها بر فضاهای شهری، تأثیرات ناملموس و کیفی، اهمیت بسیاری دارند و به دلیل کیفی بودن و مشکل در اندازه‌گیری کمتر مورد مطالعه قرار می‌گیرند. کاپلانیدو^{۱۱} معتقد است میراث ناملموس رویداد است که بر هر نقطه از زندگی مردم محلی تأثیر می‌گذارد. در پس هر واقعه، مکان تصویر خود را غنی‌تر می‌کند و بدین ترتیب بر معنای فرهنگی و تصویر ذهنی خود می‌افزاید (پیران، ۱۳۸۴). رویدادها می‌توانند یک شهر را در ذهن افراد ترسیم و احساسات افراد را تحریک کنند (Gelders & Van Zuilen, 2013). امروزه آنچه شهرها را در رقابت تنگاتنگی قرار داده است، ایجاد تصویر ذهنی مطلوب است که به دنبال ایجاد رویدادهای فرهنگی و فعالیت‌های اجتماعی همچون فستیوال‌های جهانی، نمایشگاه‌های بین‌المللی، مسابقات ورزشی و ... ایجاد می‌شود (Keams & Philo, 1993). به همین علت، شهرها به‌طور فزاینده‌ای از رویدادهای فرهنگی برای بهبود تصویر ذهنی خود و تحریک توسعه شهری و جذب گردشگران و سرمایه‌گذاری استفاده می‌کنند (Richards & Wilson, 2007). اخیراً مطالعه بر روی گردشگران خارجی نشان داد که ۷۱٪ درصد از پاسخ‌دهندگان پس از مسابقات قهرمانی جهان ۲۰۰۶، تصویر بسیار مثبت از شهر برلین داشته‌اند و برلین به‌عنوان یک شهر منحصر به فرد و چند فرهنگی پذیرفته شده است (Florek, Breitbarth & Conejo, 2008, 199). شهرهایی که به مدت طولانی‌ای از ابر رویدادهایی مانند نمایشگاه‌های جهانی و رویدادهای ورزشی بهره می‌برند در ایجاد تصویر ذهنی قدرتمند بسیار موفق بوده‌اند (Getz, 2017, 128). رویدادهای فرهنگی علاوه بر بهبود تصویر ذهنی از شهرها، به تقویت غرور شهروندان می‌انجامد (Richards & Palmer, 2012, 47). بهبود محیط فیزیکی شهر به همراه ایجاد رویداد می‌تواند موجب ایجاد حس تعلق و ایجاد حس رضایت از زندگی شود (Holmes et al., 2015, 10). شواهد و تحقیقات بعد از بازی‌های المپیک سیدنی، نشان

تسهیلات فضایی و وجود عناصر تاریخی در بخش کالبدی قرار می‌گیرند. مؤلفه‌های امنیت، سرزندگی، هویت و احساس تعلق در بخش ادراکی و نهایتاً مؤلفه‌های تعاملات و مشارکت، تنوع فعالیتی و همه‌شمولی در بخش اجتماعی جای می‌گیرند.

• تأثیرات رویداد بر فضا

رویدادها می‌توانند سبب ارتقای کیفیت فضای شهری شوند. رویدادها به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر محیط اطراف خود تأثیرات متنوعی می‌گذارند (Getz, 2008, 429). رویدادها بر حسب مقیاس و موضوع به انواع مختلفی تقسیم می‌شوند که هر نوع از این رویدادها، بسته به موضوع و ماهیت، ظرفیت اثرگذاری در سطوح و زمینه‌های مختلف را دارند (Colombo, 2017, 564). به‌طور کلی تأثیرات رویداد بر فضا شامل دودسته تأثیرات صلب، مانند ایجاد ساختمان‌ها و سازمان‌ها و تأثیرات نرم، شامل مواردی همچون تقویت توان اقتصادی مردم محلی، افزایش سرزندگی و مشارکت مردم و مواردی از این دست است.

الف) تأثیرات صلب: نتایج صلب کمی و محسوس هستند. این میراث برجامانده از رویدادها به‌مثابه محرک توسعه، در فضای اطراف خود عمل کرده و موجب بهبود فیزیکی و اجتماعی محیط می‌شوند (Marin-Aguilar & Vila-López, 2014). اثرات صلب رویداد به سه بخش عمده ساختمان‌ها، سازمان‌های جدید و پروژه‌های جدید تقسیم می‌شوند:

ساختمان‌ها: ایجاد ساختمان‌های جدید اغلب به دنبال ابر رویدادها اتفاق می‌افتند. به‌عنوان مثال بازی‌های المپیک که سبب ایجاد ساختمان‌ها و حتی دهکده‌های المپیک می‌شود، مانند دهکده المپیک که در سال ۲۰۰۰ م. در شهر سیدنی ساخته شد. سازمان‌های جدید: گاهی به دنبال ایجاد یک رویداد که اغلب ابر رویدادها هستند سازمان‌هایی در این خصوص به وجود می‌آیند. سازمان‌های مدیریتی رویداد، سازمان‌های نظارتی و قانونی برای کسب مجوز برگزاری رویدادها و ایجاد کمپین‌های محلی مثال‌هایی از این قبیل هستند. پروژه‌های جدید: به همراه برگزاری یک رویداد پروژه‌هایی به‌موازات آن و در پارهای مواقع بعد یا قبل از آن رویداد شکل می‌گیرد. به‌طور مثال پروژه‌های بازآفرینی شهری و مکان‌سازی در دو دهه گذشته به‌منظور طراحی و ایجاد فضاهای جدید برای برگزاری رویدادها به برنامه اساسی برخی از شهرداری‌ها و دولت‌ها تبدیل شده است (Gelders & Van Zuilen, 2013, 7).

بعضی از پروژه‌های رویداد در فرآیند بازآفرینی فضاهای شهری مطرح می‌شوند تا به گستره‌ای از تأثیرات، شامل افزایش گردشگر، حمایت از مشاغل کوچک، تدارک ساختمان‌های جدید، نوسازی ساختمان‌های قدیمی، اشتغال‌زایی، بهبود سلامت و افزایش سطح مشارکت، کمک کنند (Smith, 2015, 36). گاهی نقش رویدادها تنها به‌عنوان منبع مالی و جذب مشارکت در پروژه‌های عظیم بازآفرینی است (Ibid, 33). همچنین رویداد در ارتباط مستقیم

اشتغال برای میزبانان و همچنین فراهم آوردن درآمدهای مالیاتی برای دولت می‌شود (Wise, 2020, 6).

تحلیل‌های اتحادیه اروپا در ارتباط با برنامه پایتخت‌های فرهنگی اروپا نشان می‌دهد این برنامه سبب ارتقای تصویر بین‌المللی شهرها، رشد رویدادها و فعالیت‌های فرهنگی و افزایش حس تعلق و غرور شهروندان شده است (Hosseini, Purjafar & Ranjbar, 2014, 186). امروزه برکسی پوشیده نیست که رویدادها امری حیاتی به‌عنوان شکلی از قدرت اجتماعی-اقتصادی برای جوامع کنونی و دولت‌هاست (Grix, Brannagan & Lee, 2019). مواردی همچون ایجاد تصویر ذهنی مؤثر، افزایش اعتمادبه‌نفس و خودتکایی، ایجاد ایده‌های خلاق، افزایش تعاملات اجتماعی، سرزندگی فضا و افزایش توان اقتصادی از جمله مهم‌ترین تأثیرات نرم رویداد بر فضاهای شهری است که محققان حوزه رویداد بدان پرداخته‌اند. تصویر ۱ تأثیرات متقابل رویداد و فضاهای عمومی را نمایش می‌دهد.

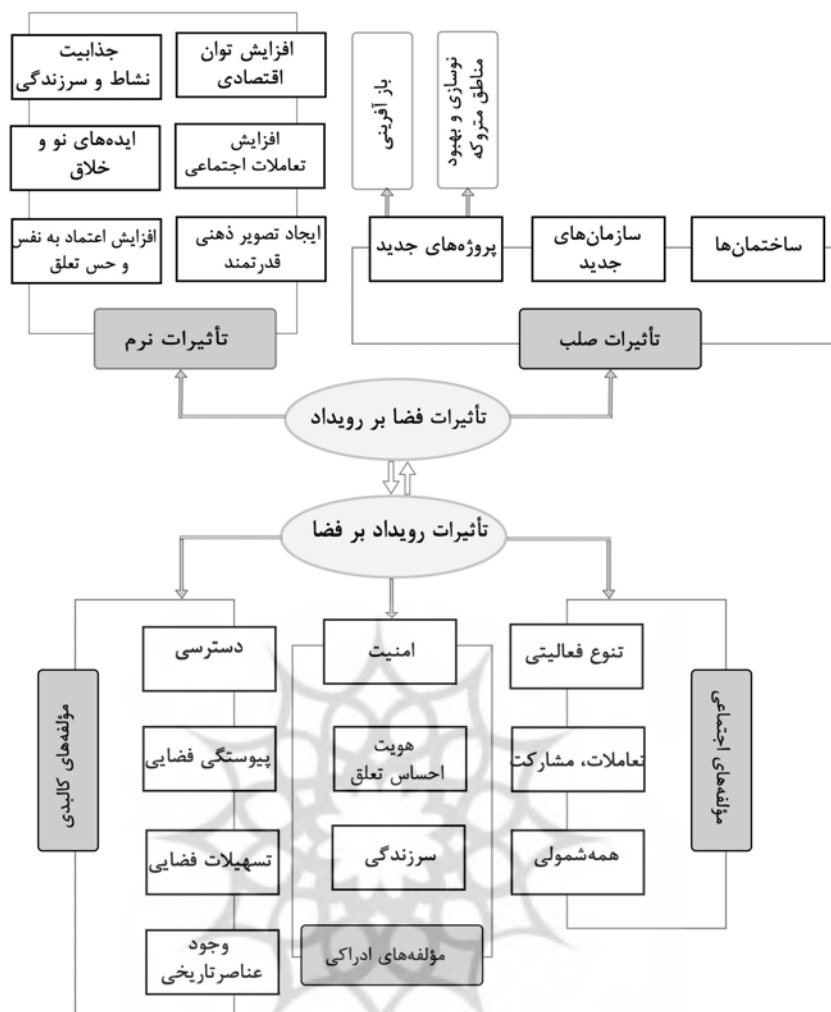
روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، در دسته تحقیقات کاربردی جای می‌گیرد. پارادایم روش‌شناسی در این مقاله، از نوع پژوهش مختلط و عملگراست و با توجه به روش انجام کار، از ماهیت توصیفی-تحلیلی برخوردار است. گام اول پژوهش مطالعه ادبیات جهانی و استخراج معیارهای فضاهای رویدادمدار است. گام دوم ارزیابی ده معیار دسترسی، پیوستگی فضایی، تسهیلات فضایی، وجود عناصر تاریخی، امنیت، سرزندگی، هویت و احساس تعلق، تعاملات و مشارکت، تنوع فعالیتی و همه‌شمولی بر اساس چک‌لیست ارزیابی مبتنی بر طیف ۵ مرحله‌ای لیکرت است. موردهای مطالعه این پژوهش در منطقه ۱۲ انتخاب شده است. منطقه ۱۲ تهران به‌عنوان هسته اولیه شکل‌گیری تهران، آبستن رویدادهای مهم تاریخ معاصر ایران بوده و همواره صحنه‌ای برای خاطرات جمعی و رویدادهای ارزشمند تلقی می‌شود. آیین‌های مرتبط با مردم تهران در گذر زمان در این ساختار تاریخی موجب شکل‌گیری مکان-رویدادها به‌عنوان عناصر هویت‌بخش شهر، شهروند و زندگی شهری شده‌اند. از نظر کالبدی این محدوده دارای بافت ساختارمند و اسکلت‌بندی منسجم است که خود پتانسیل بالایی برای اجرای فستیوال‌ها و جشن‌ها و ابر رویدادها در مقیاس فرامحلی دارد. از نگاهی دیگر برگزاری رویدادها تا حد زیادی وابسته به سیاست‌گذاری برنامه‌ریزان و مدیران شهری است و شهرداری منطقه ۱۲ در تهران در سال‌های اخیر برگزاری رویدادها را در دستور کار خود قرار داده است. از مهم‌ترین ویژگی‌های این منطقه که آن را از سایر مناطق جدا می‌کند هم‌پوشانی مرکزیت تاریخی، مرکزیت حکومتی و سیاسی، مرکزیت اقتصادی و مرکزیت آموزشی و مذهبی است که سبب افزایش توان رویدادمداری این منطقه شده است. اطلاعات پایه پژوهش مبتنی بر داده‌های معاونت اجتماعی

می‌دهد که حس تعلق و غرور ملی در میان ساکنان، تقویت شد (Smith, 2015, 38).

رویدادها همواره بستری را برای ایجاد خلاقیت فراهم می‌کنند. تعریف فضاها و شهرهای خلاق بسیار فراگیر است. شهر خلاق با بخش‌های هنری که شهرها را زنده و پویا می‌سازند ارتباط نزدیکی دارد. منابع فرهنگی در افراد شامل خلاقیت، مهارت و استعداد است و برگزاری رویدادها تا حد زیادی به خلاقیت و فعالیت طبقه خلاق در شهرها کمک می‌کند. خلاقیت می‌تواند از منابع فرهنگی به‌عنوان مواد خامی برای برگزاری رویدادها استفاده کند و سبب پویایی فضاهای شهری شود. رویدادها توسط فضاهایی که در آن‌ها رخ می‌دهند، تعریف می‌شوند؛ اما بعدازآن، این رویدادها هستند که بازتعریف فضاها را رقم می‌زنند و بدین ترتیب فضاهایی که توسط تجربه‌های شهروندان شکل گرفته‌اند، ارتباط و نزدیکی بیشتری با ساکنان خود خواهند داشت (مدنی‌پور، ۱۳۸۷).

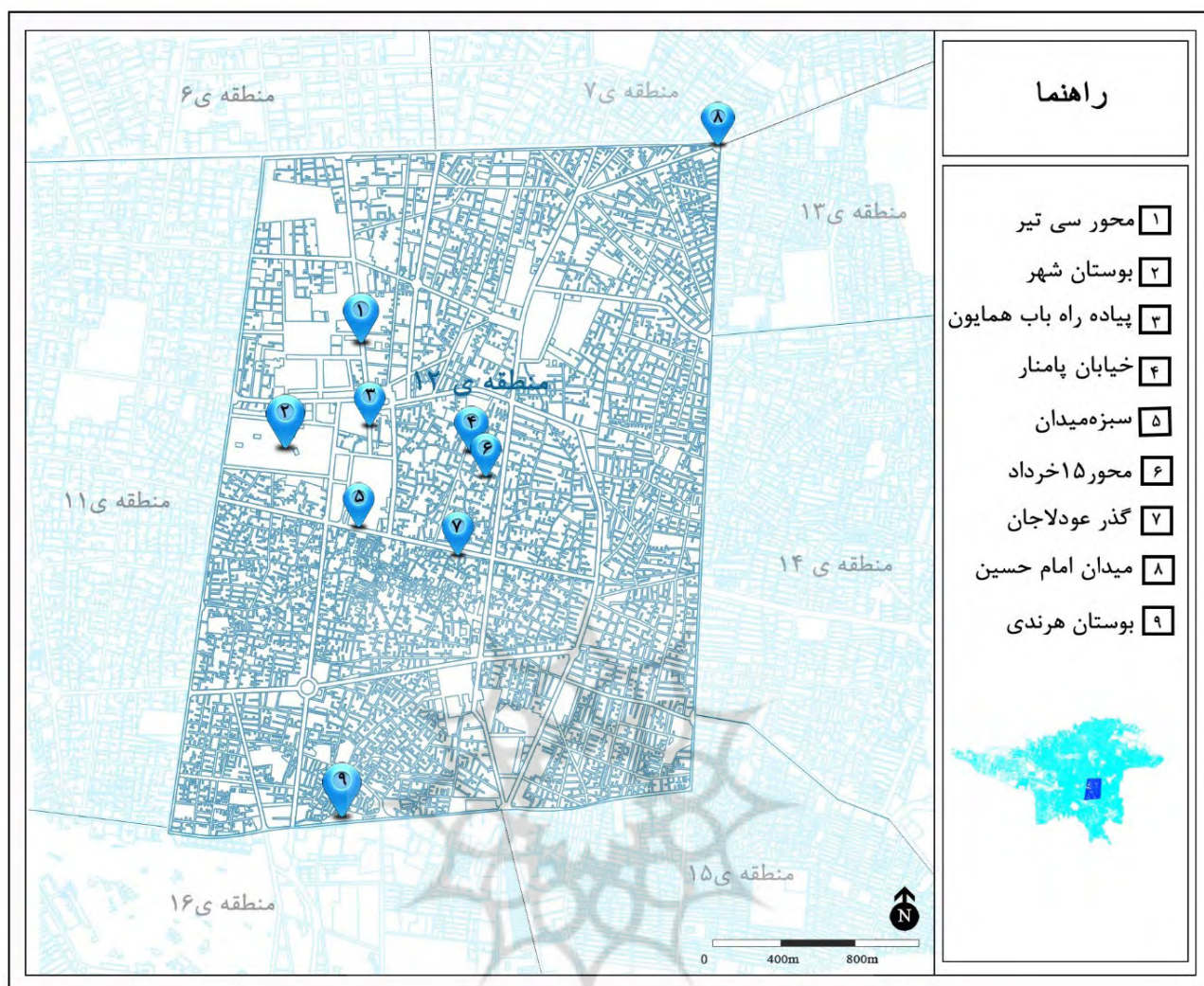
از نگاهی دیگر رویدادها تنها محرک‌های اقتصادی نیستند بلکه باعث جمع‌شدن افراد کنار همدیگر و افزایش مشارکت و به دنبال آن ارتقاء هویت محلی می‌شوند (Yahan & Wise, 2019, 1). رویدادها در شهر مدرن حس اجتماع بودن را فراهم می‌کنند و بدین ترتیب شهروندان تجربه زندگی جمعی و مشارکت را به‌واسطه رویدادها در شهر حس خواهند کرد (Getz, 2008, 432). جشنواره‌ها و رویدادهای موقت در فضاهای عمومی به‌عنوان راهی برای تحرک و پویایی شهرها هستند (Richards & Palmer, 2012, 56). با توجه به اینکه فضاهای عمومی شهری در معرض خطر خصوصی‌سازی قرار دارند، تزریق رویدادهایی همچون فستیوال‌ها می‌تواند فرایند خصوصی‌سازی را تعدیل کند (Ritchie, & Smith, 1991). همچنین یک رویداد عظیم می‌تواند به‌وسیله بهبود حمل‌ونقل و امکانات فرهنگی و موارد مشابه، محرک رشد اقتصادی باشد (Cudny, 2016, 98). در عرصه بین‌المللی، شناخت جهانی از شهر میزبان رویداد می‌تواند سبب مشارکت جهانی و جذب سرمایه‌گذاران و رسانه‌ها و تعداد زیادی از پروژه‌های سودآور شود (Page & Connell, 2012, 11). رویدادهای عظیم هنری و نمایشگاه‌های جهانی و پایتخت‌های فرهنگی می‌توانند موجب تغییرات پایدار شهری گردند که به سودآوری اقتصادی کمک شایانی می‌کنند (Holmes et al., 2015, 50). رویدادها می‌توانند به‌تنهایی خود سبب تشویق سیاست‌گذاران شوند تا به‌جای دنبال کردن سیاست‌های افزایش تولید در شهر به دنبال ایجاد شغل در بخش صنایع خلاق و موضوعات مرتبط با شهر رویدادمدار باشند (Richard & palmer, 2012, 14). از دیگر تأثیرات رویدادها به‌عنوان محرک اقتصادی افزایش شمار گردشگران به دنبال رویدادهای پایدار است، به گونه‌ای که علاوه بر ایجاد زمینه برای توسعه زیرساخت‌ها، سبب ایجاد درآمد و

تصویر ۱. مدل مفهومی پژوهش. مأخذ: نگارندگان.

ده معیار اصلی در این ۹ فضا بر اساس چکلیست طیف لیکرت مورد ارزیابی قرار گرفته است. چکلیست‌ها از طریق مصاحبه‌های عمیق و پی‌درپی با برنامه‌ریزان و مدیران برگزاری رویداد در شهرداری منطقه ۱۲ و معاونت اجتماعی منطقه ۱۲ تهران و همچنین مصاحبه عمیق با مردم و مخاطبین فضاهای رویدادمدار همراه با پیمایش‌های دقیق میدانی توسط نگارنده تکمیل گردیده است. سپس چکلیست‌های تکمیل‌شده رتبه‌بندی شده است (بر اساس طیف لیکرت) و در نهایت میانگین مرتبه کسب‌شده برای هر معیار و هر فضا وارد نرم‌افزار $SOCNETV^{12}$ شده است. در این پژوهش برای تحلیل داده‌های مستخرج از چکلیست‌ها از نرم‌افزار $SOCNETV$ استفاده شده است. این نرم‌افزار می‌تواند به تحلیل دقیق عوامل و میزان تأثیرگذاری آن‌ها و همچنین به مقایسه عوامل با یکدیگر در قالب نمایش گرافیکی در حالت‌های متفاوت بپردازد. در واقع یک ابزار بصری‌ساز قوی

شهرداری منطقه ۱۲ تنظیم‌شده است. اطلاعاتی شامل گزارش ماهانه رویدادها به مدت دو سال که شامل مواردی نظیر محل برگزاری، تعداد رویدادها و تعداد شرکت‌کنندگان هر رویداد و همچنین شبکه اجتماعی اینستاگرام شهرداری منطقه ۱۲ است. این گزارش‌ها به‌عنوان منبع اطلاعاتی مبنای همراه پیمایش‌های میدانی در بازه‌های زمانی متفاوت، همراه با مشاهده، تحلیل و بررسی و در نهایت منجر به شناسایی ۹ فضای عمومی منطقه ۱۲ به‌عنوان پر رویدادترین مکان‌های منطقه ۱۲ شده است. میزان برگزاری رویداد، پیاده‌مدار بودن فضاهای عمومی و تنوع گونه‌های فضای عمومی همچون خیابان، پیاده‌راه، پارک و بوستان‌ها و میدان‌ها شاخص‌های اصلی در انتخاب موردهای مطالعه بوده است. مکان-رویدادهای منتخب عبارت‌اند از: پیاده‌راه باب همایون، محور ۳۰ تیر، بوستان شهر، بوستان هرنودی، خیابان پامنار، محور ۱۵ خرداد، سبزه‌میدان، میدان امام حسین (ع) و گذر عودلاجان (تصویر ۲).

تصویر ۲. محل قرارگیری مکان رویدادها در بافت منطقه ۱۲ تهران. مأخذ: نگارندگان.

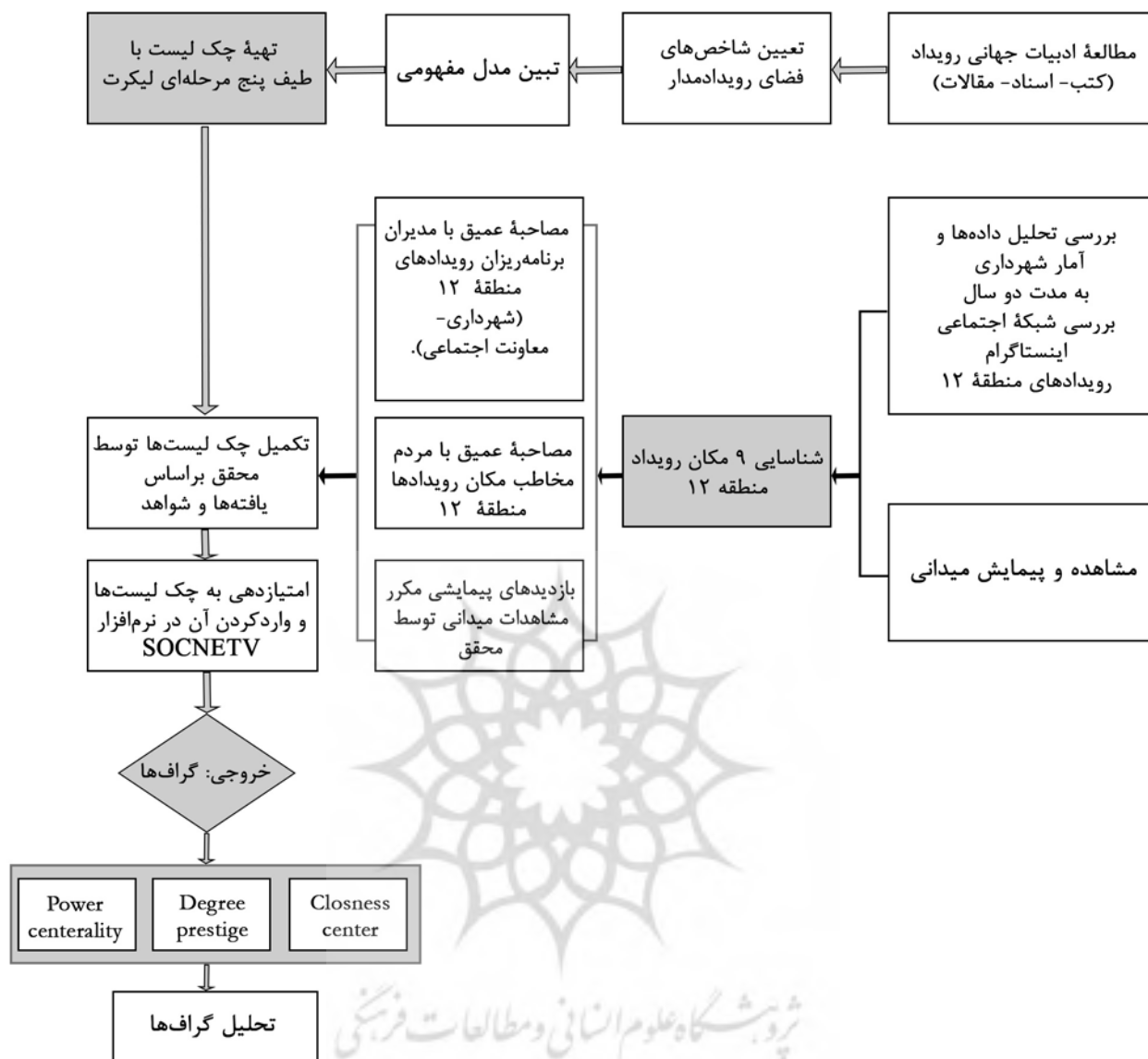
یافته‌های پژوهش

• بررسی و تحلیل میزان رویدادمرداری مکان رویدادهای منتخب

گراف اول (تصویر ۴) به روش قدرت مرکزی-شعاعی (Power (Centrality-radial) تنظیم شده و به مقایسه و سنجش میزان رویدادپذیری مکان رویدادها می‌پردازد. معیارهای ارزیابی رویدادمرداری با نقاط آبی روی محیط دایره بیرونی، با ارزش یکسان (شعاع یکسان) قرار گرفته‌اند. مکان رویدادها با دایره‌های رنگی مشخص شده‌اند. هر مکان-رویداد با توجه به کسب میزان میانگین امتیاز از تمامی شاخص‌ها، بر روی محیط دواپیری با شعاع متفاوت، قرار گرفته است. قطر خطوط اتصال‌دهنده مکان رویداد به معیار، نشان‌دهنده میزان امتیاز فضا از آن معیار است. در واقع هرچه قطر خط اتصالی بیشتر باشد، آن مکان رویداد امتیاز بیشتری را از آن معیار گرفته است. به طور مثال قطر خط اتصالی خیابان پامنار به دلیل وجود بنای تاریخی به معیار عنصر تاریخی بیشتر از خط اتصالی آن

است و سبب تسهیل در تحلیل و فهم روابط می‌شود. سه گراف اصلی به‌عنوان خروجی نرم‌افزار ارائه می‌شود. گراف اول به روش قدرت مرکزی-شعاعی (Power Centrality-radial) است که به مقایسه میزان رویدادپذیری مکان رویدادها نسبت به یکدیگر و بر اساس میانگین امتیازی که از مجموع مؤلفه‌های رویدادمرداری فضا گرفته‌اند، می‌پردازد. در این گراف وزن تمامی شاخص‌ها یکسان است. گراف دوم به روش درجه قدرت در سطوح (Degree prestige-on levels) است. این گراف به مؤلفه‌ها می‌پردازد و نشان‌دهنده میزان قدرت نقش هر کدام از مؤلفه‌ها در بافت منطقه ۱۲ است. گراف سوم حالت تطبیقی گراف اول و دوم را نشان می‌دهد و به روش نزدیک به مرکز-شعاعی ((closness center-radial) انجام شده است. این گراف نشان‌دهنده میزان رویدادمرداری مکان رویدادها با توجه به نقش هر مؤلفه با وزن‌های متفاوت که از گراف دوم حاصل شده، است. در تصویر ۳ روش پژوهش به‌صورت نموداری نشان داده شده است.

تصویر ۳. فرآیند روش پژوهش. مأخذ: نگارندگان.

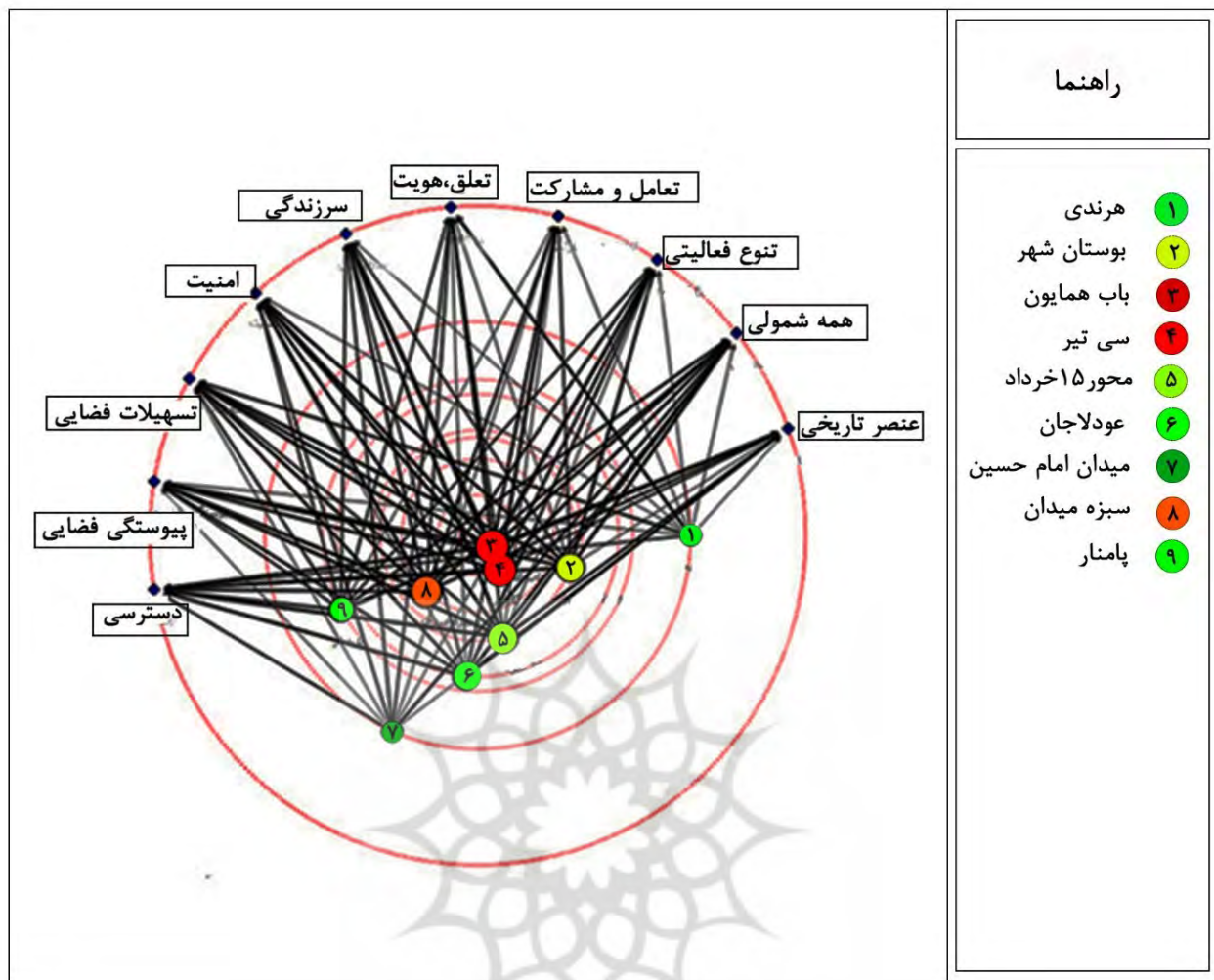
است)، رنگ دایره آن گرم‌تر و اندازه آن بزرگ‌تر از سایر دایره‌های رنگی است. در نتیجه محور باب همایون نسبت به سایر فضاها، رویدادپذیرتر است. به فاصله خیلی کمی از باب همایون، محور ۳۰ تیر، رویدادپذیرتر از سایر فضاهاست و به ترتیب سبزه‌میدان، بوستان شهر، بازار بزرگ (محور ۱۵ خرداد)، پامنار، گذر عودلاجان و در نهایت میدان امام حسین (ع) و بوستان هرندی که بر روی بیرونی‌ترین دایره (دورترین فاصله از مرکز) قرار دارند و همچنین طیف رنگی سردتر و دایره کوچک‌تری نسبت به سایر مکان رویدادها دارند نسبت به سایر مکان‌ها رویدادپذیری کمتری دارند.

• بررسی و تحلیل معیارهای رویدادمداری فضا

گراف دوم (تصویر ۵) به روش درجه قدرت در سطوح (Degree -on level) prestige تنظیم شده است و به صورت سطح‌بندی

به سرزندگی است. در نهایت از میانگین امتیازی تمامی خطوط متصل‌شده یک مکان رویداد به معیارها، جایگاه مکان رویداد در گراف (بر روی دایره‌ای با شعاع معین) مشخص شده است. هرچه شعاع دایره‌ای که مکان رویداد بر روی آن قرار گرفته است، کمتر باشد، میزان رویدادپذیری آن بیشتر است. در واقع هرچه مکان رویدادها به مرکز ثقل این گراف نزدیک‌تر باشند میزان رویدادپذیری آن فضا نسبت به دیگر فضاها بیشتر است. هرچه اندازه دایره رنگی بزرگ‌تر باشد آن فضا رویدادپذیرتر است. همچنین هرچه رنگ دایره‌ها طیف رنگی گرم‌تری داشته باشد، آن فضا رویدادپذیرتر است.

مبتنی بر این تحلیل، محور باب همایون، بر روی دایره‌ای با شعاع کمتر از سایر دوایر قرار دارد (به مرکز ثقل گراف نزدیک‌تر

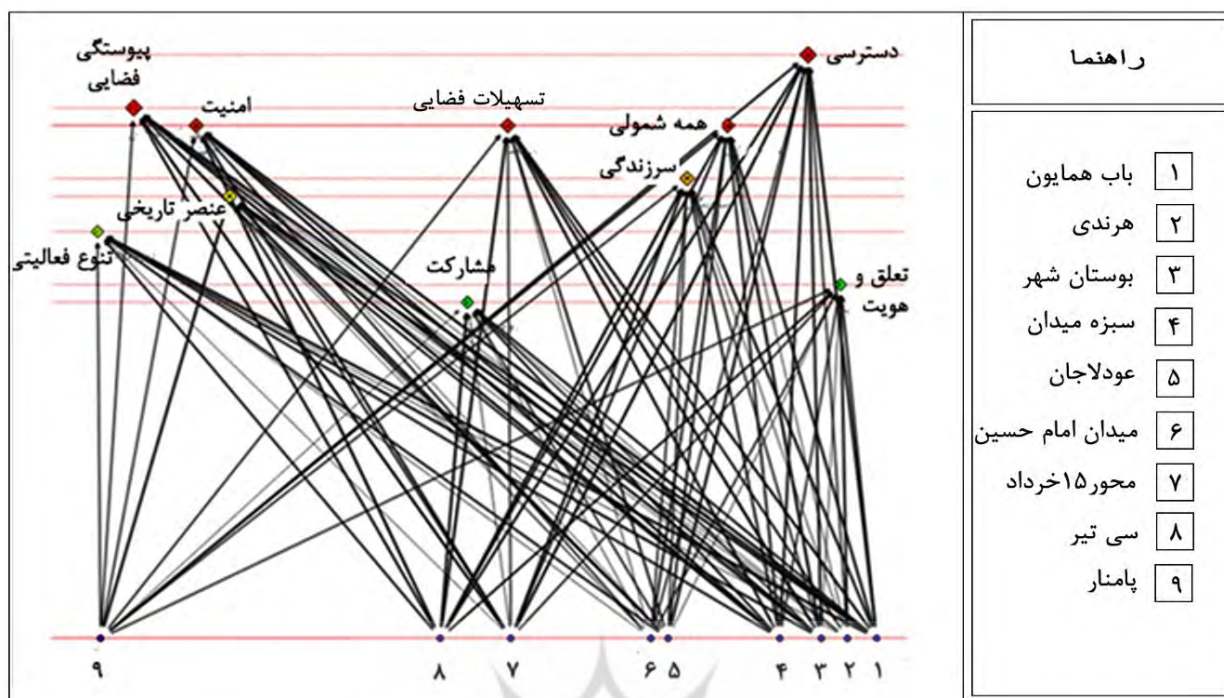
تصویر ۴. گراف میزان رویدادمداری مکان رویدادها. مأخذ: نگارندگان.

نقاط سبزرنگ، نشانگر احساس هویت و تعلق خاطر، تنوع فعالیتی، مشارکت و تعاملات است.

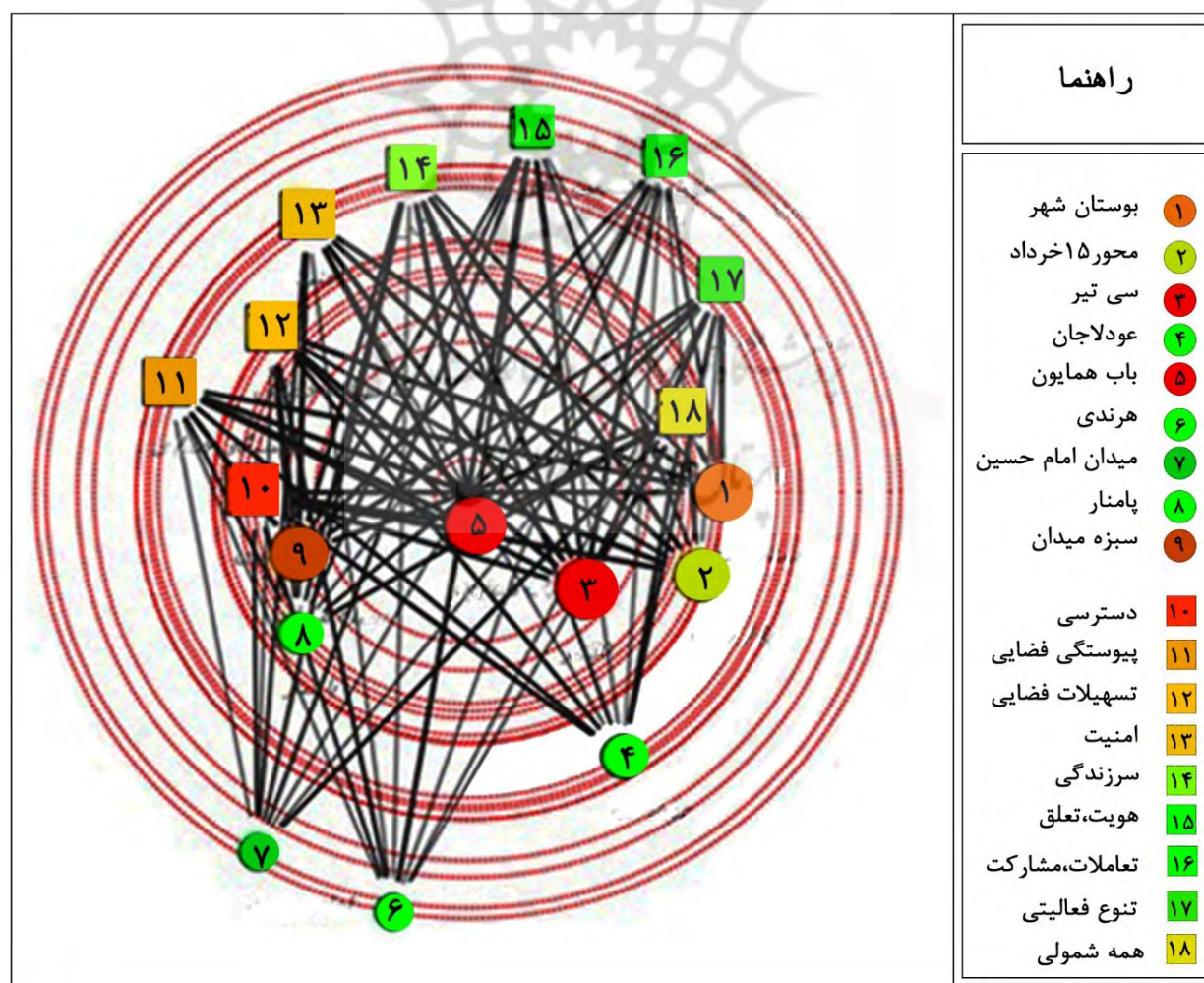
• بررسی تطبیقی میزان رویدادمداری با میزان اهمیت معیارها
گراف سوم (تصویر ۶) به روش نزدیک به مرکز-شعاعی (closeness center-radial) تنظیم و از ترکیب دو گراف قبلی نتیجه شده است. در این گراف مکان رویداد با توجه به نقش و اهمیت هر معیار سنجش شده است درحالی که در گراف اول سنجش مکان رویدادها با توجه به نقش یکسان معیارها سنجیده شده بود. با توجه به اینکه در واقعیت وزن تمامی معیارها یکسان نیست، در این گراف هر مکان رویداد که در تعادلی منسجم از تمامی معیارهای وزن دهی شده، امتیاز گرفته است به مرکز ثقل آن نزدیک تر است.

مکان-رویدادهایی که با دایره قرمز رنگ مشخص شده‌اند و نزدیک به مرکز هستند، بیشترین میزان رویدادپذیری را دارند. مکان-رویدادهایی که بارنگ نارنجی مشخص شده‌اند، نسبتاً رویدادپذیر هستند و هرچه به رنگ سبز نزدیک می‌شویم میزان رویدادپذیری

لایه‌ای و افقی، به بررسی میزان اهمیت نقش معیارها می‌پردازد و می‌تواند نشان دهد در بافت منطقه ۱۲ چه معیارهایی قوی تر و چه معیارهایی ضعیف تر هستند. هرچه معیار در سطوح بالاتری قرار گیرد، قوت بیشتری در بافت دارد و به همان میزان هرچقدر در سطوح پایین تر قرار گیرد ضعیف تر است. قطر خطوط اتصال دهنده مکان رویداد به معیار نشان دهنده میزان امتیاز فضا از آن معیار است. در واقع هرچه قطر خط اتصالی بیشتر باشد، آن مکان رویداد امتیاز بیشتری را از آن معیار گرفته و همچنین هرچه رنگ علامت معیارها طیف رنگی گرم‌تری داشته باشد آن معیار قوی تر است. با توجه به گراف، معیار دسترسی بالاترین جایگاه را به خود اختصاص داده است. تعامل و مشارکت در پایین ترین سطح نسبت به سایر معیارها قرار گرفته است. بعد از دسترسی، پیوستگی فضایی در سطح بعدی قرار می‌گیرد و نشان می‌دهد که منطقه ۱۲ از نظر پیوستگی فضایی دارای انسجام و اسکلت‌بندی مناسب است. در سطح بعدی تسهیلات فضایی، امنیت و همه‌شمولی با رنگ نارنجی و در یک سطح قرار گرفته است. سطح آخر یعنی

تصویر ۵. گراف سنجش و مقایسه مؤلفه‌های رویدادمداری. مأخذ: نگارندگان.

تصویر ۶. گراف بررسی میزان رویدادمداری فضاها با توجه نقش معیارها. مأخذ: نگارندگان.

دارای آسایش اقلیمی و تسهیلات فضایی است، اما دارای امنیت به شدت پایین و نامناسب است. زیرا در ساعاتی از روز هیچ گونه ترددی صورت نمی‌گیرد و به یک محیط کاملاً ناامن تبدیل می‌شود و تعاملات و مشارکتی در فضا صورت نمی‌گیرد. خرید از بعضی از غرفه‌ها، تنها فعالیتی است که در این ساعات انجام می‌شود. بوستان هرنندی و میدان امام حسین (ع) حدوداً در یک سطح از مدار قرار گرفته‌اند. میدان امام حسین (ع) که به پیاده‌راه ۱۷ شهریور متصل می‌شود بدون هیچ گونه هویت، احساس تعلق و عنصر بصری جذاب و تاریخی، دارای دسترسی بسیار ضعیف و تسهیلات فضایی نامناسب است. ابعاد فضا کاملاً غیرانسانی و بدون هویت و محیطی نامطلوب بدون هدف خاص و بدون در نظر گرفتن نیاز مردم، طراحی و اجرا شده است. بوستان هرنندی نیز به دلیل قرار گرفتن در بافت نامطلوب و ناامن منطقه هرنندی دارای سرزندگی بسیار پایین بوده و تبدیل به محیطی جرم‌خیز و پاتوق معتادان و خلاف‌کاران شده است. این مکان فاقد امنیت کافی است، تنها قشر خاصی در آن توانایی تردد دارند و ارتباط بسیار ضعیفی با سایر مناطق دارد. در مجموع این فضاها از نظر سطح رویدادپذیری نسبت به سایر فضاهای مورد مطالعه ضعیف‌ترند.

نتیجه‌گیری

هدف اصلی این پژوهش در گام نخست، بررسی معیارهای رویدادمرداری فضا و در گام دوم سنجش و بررسی میزان رویدادمرداری انواع فضاهای شهری منطقه ۱۲ تهران بوده است. بدین منظور از طریق مرور ادبیات نظری و تجربی، معیارهای تأثیرگذار بر رویدادمردارشدن فضاهای شهری در قالب ۳ مؤلفه اصلی کالبدی، اجتماعی و ادراکی طبقه‌بندی شدند. مؤلفه کالبدی شامل زیر معیارهای دسترسی، پیوستگی فضایی، تسهیلات فضایی و وجود عناصر تاریخی است. مؤلفه اجتماعی شامل تعاملات و مشارکت، تنوع فعالیت‌ها و همه‌شمولی و نهایتاً مؤلفه ادراکی شامل امنیت، هویت و احساس تعلق و سرزندگی است. در مرحله بعد بر اساس مؤلفه‌های ذکر شده، در جهت بررسی سؤال دوم پژوهش، میزان رویدادمرداری ۹ مکان-رویداد منتخب در منطقه ۱۲ تهران در قالب سه گراف مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج حاصله، نشانگر میزان اهمیت نقش هر یک از مؤلفه‌ها و همچنین میزان رویدادمرداری مکان-رویدادهای منطقه ۱۲ است. با استناد به نتایج حاصل از بررسی مؤلفه‌ها در سطح منطقه ۱۲ تهران و مشخص شدن میزان اهمیت هر یک از زیر معیارها در گراف سنجش و مقایسه مؤلفه‌های رویدادپذیری (تصویر ۵) می‌توان نتیجه گرفت نقش مؤلفه کالبدی پررنگ‌تر از سایر مؤلفه‌هاست و سپس مؤلفه‌های اجتماعی در رتبه دوم و در نهایت ادراکی حائز اهمیت است. به طوری که فضاهای شهری همچون باب همایون و محور ۳۰ تیر و بوستان شهر، با دسترسی بالا و دارای موقعیت مناسب

نسبت به سایر مکان-رویدادها کاهش می‌یابد. معیارها نیز هرچه در مدارهای نزدیک به مرکز قرار گرفته باشند و به رنگ گرم‌تری باشند، در بافت قوی‌تر هستند، مانند معیار دسترسی، و هرچه در مدار دورتر از مرکز قرار گرفته باشند مانند معیار مشارکت و احساس تعلق، مؤلفه ضعیف‌تری هستند.

محور پیاده‌باب همایون و بعدازآن، محور ۳۰ تیر با توجه به این سنجش رویدادپذیرترین فضاها هستند. در این جا سؤال مهم این است که چرا این دو محور رویداد پذیرترین فضاهای منطقه ۱۲ هستند؟ محور پیاده‌باب همایون در میانه بافت مرکزی و تاریخی منطقه ۱۲ است. این محور پیاده، فضای جدیدی است که ارتباط‌دهنده دو فضای اصلی کاخ گلستان و بازار بزرگ است و سبب می‌شود موقعیت بسیار مناسبی از لحاظ دسترسی و ساختاری را داشته باشد. بازار بزرگ و کاخ گلستان نقش مولد حرکت افراد را برای این محور بازی می‌کنند. پیاده‌مدار بودن و نبود خودرواز نقاط قوت این محور است. همچنین وجود غرفه‌های متنوع با فعالیت‌های گوناگون سبب تعاملات بیشتری در این فضای شهری شده است. محور ۳۰ تیر به دلیل حیات زنده شبانه و فعالیت غذا خوردن، تسهیلات فضایی مناسب همراه با کنترل حرکت خودرو و همچنین وجود موسیقی در فضا، محور بسیار ارزشمندی را برای ایجاد رویدادهای موفق عرضه می‌کند.

با توجه به گراف، سبزه‌میدان و بوستان شهر به رنگ نارنجی بوده و در یک مدار قرار گرفته‌اند. بوستان شهر فضایی سرزنده و سرسبز است و دارای امنیت و همه‌شمولی مناسب است. سبزه‌میدان نیز نقش مهمی در استخوان‌بندی اصلی منطقه دارد. فضایی هندسی با ابعاد انسانی که محیطی دنج و سرزنده را ایجاد می‌کند.

بازار بزرگ یا همان محور ۱۵ خرداد به دلیل وجود مترو در ابتدای شروع بازار و همچنین پیاده‌مدار بودن آن دارای دسترسی بسیار مناسب است. از طرفی این محور دارای فعالیت‌های اجتماعی بسیار کم و غالباً تنها فعالیت موجود آن خرید است. تسهیلات فضایی بسیار کمی نسبت به حجم جمعیت در این فضا وجود دارد. تعاملات و مشارکت و کار گروهی اغلب دیده نمی‌شود و حس تعلق تنها در کسبه است. مردم تنها باهدف خرید و یا بازدید مغازه‌ها به این مکان می‌آیند. این محور نقش مهمی را در ساختار اصلی منطقه ۱۲ بازی می‌کند. محور ۱۵ خرداد همان‌طور که بعضی از معیارها در آن بسیار قوی هستند (حتی قوی‌تر از محور باب همایون و ۳۰ تیر) به همان میزان نقاط ضعف بالایی دارد. این فضای شهری به دلیل مساحت زیاد و جداره‌های تجاری-در صورت رفع شدن نقاط ضعف بیان شده- می‌تواند فرصت بسیار مناسبی را برای برگزاری ابر رویدادها، فراهم کند.

پامنار و عودلاجان دارای دسترسی مناسب و دارای عناصر تاریخی با ارزش هستند؛ اما به دلیل نبود تنوع فعالیت‌ها، مشارکت و تعاملات اجتماعی این محورها از سرزندگی پایینی برخوردارند. محله عودلاجان پیوند مناسبی با محور پامنار دارد و از نظر کالبدی

فهرست منابع

- ابراهیمی قربانی، فرناز؛ رنجبر، احسان و عندلیب، علیرضا (۱۴۰۰). شناسایی استراتژی‌های بازآفرینی فرهنگ مینادر محدوده‌های تاریخی شهرهای ایران؛ مورد مطالعه: محله فیض‌آباد کرمانشاه. *باغ نظر*، ۱۸ (۹۶)، ۱۰۵-۱۲۰.
- افشار ساری اصلانی، علی. (۱۳۹۶). *تدوین راهنمای مکان‌یابی و طراحی فضاهای عمومی شهری مبتنی بر رویدادمنداری* (مورد مطالعه: منطقه ۱۱ شهر تهران) (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد طراحی شهری). دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
- شبانی، امیرحسین و ایزدی محمدسعید. (۱۳۹۳). رویکردی نوین به بازآفرینی شهر خلاق. *نقش جهان*، ۴ (۲)، ۴۳-۵۴.
- پیران، پرویز. (۱۳۸۴). *هویت شهرها، غوغایی بسیار برای مفهومی پیچیده. آبادی*، ۱۳ (۱۳)، ۳۷-۳۹.
- صالحی معوا، فاطمه. (۱۳۹۸). *راهنمای طراحی شهری در راستای ارتقای کیفیت محدوده‌های پیاده‌مدار با تأکید بر رویدادمنداری* (مورد مطالعه محدوده تاریخی تهران - منطقه ۱۲) (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد طراحی شهری). دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
- فلاح منشادی، افروز. (۱۳۹۳). *بازآفرینی فضاهای شهری با رویکرد رویدادمنداری به منظور تقویت سرزندگی و ارتقاء کیفیت زیست‌پذیری، نمونه موردی: محور شمالی-جنوبی شیراز (دروازه قرآن تا شاهچراغ)* (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد). دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.
- مدنی پور، علی. (۱۳۸۷). *طراحی فضای شهری نگرشی بر فرایند اجتماعی، مکانی (ترجمه فرهاد مرتضایی)*. تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- معینی، مهدی. (۱۳۹۰). *زندگی پیاده‌ایمن؛ دسترسی پیاده به ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی*. *منظر*، ۷ (۱۵)، ۶۲-۶۵.
- Busa, F., Min, Z., Jianzhong, W., Loscetales, V. G., Jian, C., & Bertone, T. (2011). *edited by United Nations, Bureau International des Expositions and Shanghai2010 World Exposition Executive Committee*, pp. 1-36.
- Colombo, A. (2017). Music festivals and eventfulness: Examining eventful cities by event genres and policy agendas. *Event Management*, 21(5), 563-573.
- Cudny, W. (2016). *Festivallisation of Urban spaces. Factors, processes and effects*. cheltenham, UK: Springer International Publishing AG.
- Florek, M., Breitbarth, T. & Conejo, F. (2008). Mega Event= Mega Impact? Travelling fans' experience and perceptions of the 2006 FIFA World Cup host nation. *Journal of sport & tourism*, 13(3), 199-219.
- Gehl, J. (1987). *Life between buidlings*. New York: Using public space.
- Gelders, D. & Van Zuilen, B. (2013). *City events: short and serial reproduction effects on the city's image?*. Corporate Communications: An International Journal, 18(1), 110-118.
- Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism Management*, 6(3), 403-428.

در زمینه و بافت (پیوستگی فضایی)، همراه با تسهیلات فضایی مناسب واجد سطح خوبی از تمامی مؤلفه‌های کالبدی هستند. همچنین سطح مطلوبی از تعاملات و امنیت، بستر مناسبی را برای رویدادهای این منطقه ایجاد می‌کند. با توجه به نتایج به دست آمده از گراف میزان رویدادمنداری مکان رویدادها (تصویر ۴) به میزان سطح رویدادمنداری گونه‌های مختلف فضاهای شهری منطقه ۱۲ اعم از پیاده‌راه‌ها، بوستان‌ها، میدان‌ها و خیابان‌ها می‌توان نتیجه گرفت که فضاهای شهری باب همایون، محور ۳۰ تیر که به صورت محورهای خطی با حرکت غالب پیاده هستند و با بافت تاریخی پیوند دارند رویدادپذیرترین فضاهای شهری منطقه ۱۲ هستند. بوستان‌ها و فضاهای سبز نیز به دلیل آسایش اقلیمی و سرزندگی در صورت دسترسی مناسب، فضاهای پرمخاطب و همه‌شمولی هستند و بعد از پیاده‌راه‌ها در جایگاه دوم در این منطقه قرار گرفته‌اند. میدان‌های شهری با دسترسی‌های مناسب و جداره‌های ارزشمند و تاریخی به همراه تسهیلات فضایی می‌توانند فرصت مناسبی برای ایجاد مکان رویدادها ایجاد کنند. میدان امام حسین (ع) به دلیل نبود دسترسی‌های مناسب و عدم انسجام با بافت منطقه و همچنین در نظر نگرفتن عوامل هویتی مناسب، این فرصت را تا حدی از دست داده است. در نهایت خیابان‌ها نسبت سایر گونه‌های فضایی رویدادپذیری کمتری دارند. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش در بافت منطقه ۱۲ به ترتیب پیاده‌راه‌ها، پارک‌ها و بوستان‌ها، میدان‌ها و در نهایت خیابان‌ها رویدادپذیرند. در انتها می‌توان بیان کرد گرچه این تحقیق در بافت تاریخی شهر تهران صورت گرفته است، اما قابلیت کاربست در دیگر شهرهای ایران را دارد. از یک طرف مدل مفهومی پژوهش به صورت عام مطرح شده است و تأثیرات متقابل فضای شهری و رویداد را مورد بررسی قرار می‌دهد. این مدل برخاسته از ادبیات نظری است و به شهر تهران تعلق ندارد و می‌تواند در سایر شهرها نیز مورد استفاده قرار گیرد. از طرف دیگر روش‌شناسی این تحقیق که شاید بتوان گفت مهم‌ترین وجه نوآورانه آن است می‌تواند در شهرهای دیگر نیز مورد استفاده قرار گیرد و بر اساس داده‌های بومی آن شهرها گراف‌هایی مشابه گراف‌های این پژوهش برای آنها ترسیم کرد، تا از یک طرف به مؤلفه‌های رویدادمنداری در آن بستر وزن‌دهی و از طرف دیگر میزان رویدادمنداری فضاهای شهری متفاوت را باهم مقایسه کرد.

پی‌نوشت‌ها

1. European Capital of Cultur
2. Greg Richards
3. Robert Palmer
4. Kirsten Holmes
5. Andrew Smit
6. Kelly Maguire
7. chashmn
8. Alphonso
9. Gehl
10. Expo 3

- Getz, D. (2017). Developing a framework for Sustainable Event Cities. *Event Management*, 21(5), 275-591.
- Gordon, W. (2003). Social impacts of the Sydney Olympics. *Annals of Tourism Research*, 30(1), 194-215.
- Grix, J., Brannagan, P. M. & Lee, D. (2019). Qatar's global sports strategy: Soft power and the 2022 World Cup. In *Entering the Global Arena* (pp. 97110-): Palgrave Pivot, Singapore
- Holmes, K., Hughes, M., Mair, J., & Carlsen, J. (2015). *Events and sustainability* (pp. 1-206). Abingdon: Routledge.
- Hosseini, S. M. J., Pourjafar, M. R. & Ranjbar, E. (2014). Learning from European Capitals of Culture Program in Developing Urban Tourism. *Journal of Civil Engineering and Urbanism*, 4(2), 184-194.
- Maguire, K. (2019). Examining the power role of Local Authorities in planning for socio-economic event impacts. *Local Economy*, 34(7), 657-679.
- Marin-Aguilar, J. T. & Vila-López, N. (2014). How can mega events and ecological orientation improve city brand attitudes?. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 26(4), 629652-.
- Philo, C. & G. Kearns. (1993). *Culture, history, capital: A critical introduction to the selling of places*. In *Selling places: The city as cultural capital, past and present*, eds. G. Kearns and C. Philo, 1-32. Oxford: Pergamon Press.
- Page, S. & Connell, J. (2012). *The Routledge Handbook of Events*. New York: Routledge.
- Raj, R. & Musgrave, J. (Eds.). (2009). *Event management and sustainability*. London, UK: Cabi.
- Richards, G. (2015). Developing Creativity in Tourist Experiences: A Solution to The Serial Reproduction of Culture?. *Tourism Management*, 27(6), 1209-1223.
- Richards, G., & Palmer, R. (2012). *Eventful cities*. New York: Routledge.
- Richards, G. & Wilson, J. (2007). *Tourism, creativity and development*. Oxon: Routledge
- Ritchie, J. B. & Smith, B. H. (1991). The impact of a mega-event on host region awareness: A longitudinal study. *Journal of travel research*, 30(1), 3-10.
- Smith, A. (2015). *Events in the city: Using public spaces as event venues*. Kidlington Oxford: Routledge.
- Van Aalst, I. & Van Melik, R. (2012). City festivals and urban development: does place matter?. *European Urban and Regional Studies*, 19(2), 195-206.
- Wise, N. (2020). Urban and rural event tourism and sustainability: Exploring economic, social and environmental impacts. *Sustainability*, 12(14), 5712.
- Yahan, Z. & Wise, N. (2019). Events and sense of community. *community psychology*, 14(1), 6-23.
- Zakaria, J. & Ujang, N. (2015). Comfort of walking in the city center of Kuala Lumpur. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 170, 642-652.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Bagh-e Nazar Journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله:
خاتمی، سید مهدی و صالحی معوا، فاطمه و رنجبر، احسان. (۱۴۰۱). تحلیل و مقایسه میزان رویدادمداری فضاهای عمومی شهری مورد مطالعه: منطقه ۱۲ شهر تهران باغ نظر، ۱۹(۱۰۶)، ۸۵-۹۸.

DOI:10.22034/BAGH.2021.269717.4780
URL: http://www.bagh-sj.com/article_141024.html

